

СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

В. В. Олійник

Висвітлюються інноваційні бачення перспектив розвитку післядипломної педагогічної освіти. Розкриваються напрями та стратегічні завдання наукової діяльності зі створення науково-освітнього простору в системі ППО. Обґрунтовується роль ДВНЗ "Університету менеджменту освіти України" НАПН та Консорціуму закладів післядипломної освіти в розробленні стандартів, удосконаленні змісту й запровадженні інноваційних педагогічних технологій у ППО.

Ключові слова: післядипломна педагогічна освіта, стандарти ППО, науково-освітній простір ППО, інноваційні педагогічні технології, консорціум закладів післядипломної освіти.

Олейник В. В. Реалии и перспективы развития последипломного педагогического образования
В статье освещаются инновационные видения перспектив развития последипломного педагогического образования. Раскрываются направления и стратегические задачи научной деятельности по созданию научно-образовательного пространства в системе ППО. Обосновывается роль Университета менеджмента образования Украины и Консорциума заведений последипломного образования в разработке стандартов, усовершенствовании содержания и внедрении инновационных педагогических технологий в ППО.

Ключевые слова: последипломное педагогическое образование, стандарты ППО, научно-образовательное пространство ППО, инновационные педагогические технологии, консорциум заведений последипломного образования.

Oliynyk V.V. Present and Future Development of Postgraduate Pedagogical Education

The article shows the innovative vision of prospects for Postgraduate Pedagogical Education. The trends and strategic challenges of scientific activity aimed at creating the scientific and educational space in the system of Postgraduate Pedagogical Education are revealed in the article. The role of University of Educational Management and Consortium of Postgraduate Education in developing the standards, in the perfection of the content and in introduction of innovative educational technology into Postgraduate Pedagogical Education.

Key words: Postgraduate Pedagogical Education, standards of the Postgraduate Pedagogical Education system, scientific and educational space of the Postgraduate Pedagogical Education system, innovative pedagogical technologies, Consortium of Postgraduate Education.

Розвиток глобалізаційних процесів у суспільстві та підвищені вимоги до спеціалістів освіти зумовлюють необхідність постійних змін у підходах до проблем постдипломного навчання. У цьому зв'язку першочерговим завданням є неперервний професійний розвиток педагогічних і управлінських кадрів, здатних вирішувати завдання інноваційної освіти на всіх її рівнях.

У Бухарестському комюніке "Максимізація нашого потенціалу: консолідація Європейського простору вищої школи", прийнятому нещодавно (26-27 квітня 2012 р.) міністрами, відповідальними за вищу школу 47 країн, на основі досягнень Болонського процесу узгоджено пріоритети Європейського простору вищої освіти (ЄПВО) на наступні три роки. Зокрема, в документі відзначено важливу, центральну роль вищої школи у безкризовому, стійкому демократичному суспільному розвитку, формуванні креативних, інноваційних, критично мислячих, активних і відповідальних громадян.

Слід визнати, що Україна потерпає від недостатнього знання, розуміння та використання процесів, пов'язаних зі створенням цілісного й взаємообумовленого європейського простору вищої школи (Болонський процес, 1999 р.), досліджень (Лісабонська стратегія, 2000 р.) та визнання кваліфікацій і ступенів (Лісабонська конвенція, 1997 р.). Намітилося значне відставання в запровадженні компетентної, цілеорієнтованої парадигми навчання, заснованої на навчальних результатах. Для цього ще належним чином не задіяно європейські та національні рамки кваліфікацій, європейську кредитну трансферно-накопичувальну систему. Підготовку спеціалістів не зорієнтовано на дослідницько-інноваційний тип суспільного прогресу. Практично відсутня керована розвинута система навчання впродовж усього життя, не забезпечено кадрову мобільність.

Тому сьогодні актуальність цих проблем перебуває в центрі найважливіших завдань державної політики України. Зок-

рема, Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. визначено підвищення якості освіти на інноваційній основі, а основними орієнтирами проголошено новий зміст, сучасні технології та підготовку педагога. Ці перші напрацювання та перспективні пріоритети подальшого розвитку Європейського простору вищої освіти (ЄПВО) слід повною мірою використовувати для реалізації Стратегії ПО, її синхронізації із зазначеним та іншими європейськими процесами.

Значним кроком у розвитку освіти дорослих є нещодавно прийнятий Закон України "Про професійний розвиток працівників" [1], спрямований на неперервний професійний розвиток працівників, упровадження різноманітних форм ПО, стимулювання їхнього професійного зростання, участь профспілок і працедавців у забезпечення даного процесу тощо.

У цьому контексті для нас важливим є визначення місії ППО. Перш за все вона полягає в забезпеченні нової якості педагогічних і керівних кадрів освіти, здатних ефективно здійснювати професійну діяльність в умовах нестабільності, невизначеності та постійних змін.

В Україні провідну роль у цьому відіграє Університет менеджменту освіти Національної академії педагогічних наук України, вищий навчальний заклад інноваційно-дослідницького типу. Пріоритетом у діяльності Університету є цільова підготовка керівних кадрів освіти – магістрів управління, неперервне підвищення їхньої професійної майстерності.

Крім того, він є центром одержання нових знань у системі освіти дорослих, каталізатором розвитку галузі післядипломної педагогічної освіти завдяки підготовці наукових і науково-педагогічних кадрів, ініціатором інноваційних перетворень та проєктів.

У свою чергу, реалізація місії ППО стратегічно й безпосереднім чином пов'язана з організацією науково-дослідницької діяльності, мета якої полягає у створенні науково-освітнього простору в системі ППО. Оскільки саме система ППО має необмежені можливості й насамперед – у підтримці інноваційної діяльності, посиленні системних контактів між ученими та практиками. У результаті створюється нова спільнота вчених, яка безпосередньо створює розробки, пов'язані з розвитком ППО, а отже, з кваліфікацією і місцем педагога в суспільстві.

Це передбачає забезпечення випереджувального характеру змісту освіти на основі фундаментальних і прикладних досліджень, постійного відстеження тенденцій розвитку світових та вітчизняної освітніх систем, становлення власних наукових і науково-методичних шкіл, ство-

рення освітньо-наукових авторських програм.

Зазначені завдання реалізують п'ять інститутів, які функціонують у структурі Університету: Інститут менеджменту та психології, Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти, Інститут відкритої освіти, Інститут післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників (м. Донецьк), НДІ ППО, а також аспірантура і докторантура, НМЦ координації закладів ППО, регіональних і міжнародних зв'язків, центр дистанційної освіти, науково-навчальний центр міжнародної освіти.

Наукова діяльність Університету спрямована на обґрунтування принципів, закономірностей, тенденцій трансформування системи ППО України, визначення механізмів її розвитку та здійснюється в НДІ ППО, а також на кафедрах, у лабораторіях і центрах.

Тут ми насамперед виходимо з того, що післядипломна освіта формує особистість педагога-дослідника. Цим зв'язком обумовлена наша впевненість у тому, що навчальний процес у системі ПО має бути дослідницьким за своєю сутністю для суб'єктів навчання, будуватися на основі результатів інноваційних науково-дослідницьких робіт.

Наукові пошуки кафедр і тимчасових творчих колективів спрямовано на розв'язання основних стратегічних завдань розвитку Університету та в цілому післядипломної освіти, а саме:

- розроблення концептуальних засад післядипломної педагогічної освіти відповідно до теоретико-методологічних основ навчання дорослих, синергетичного та системного підходу, ідей людиноцентризму;

- наукове обґрунтування та експериментальна апробація форм і методів підготовки викладачів до навчання різних категорій споживачів освітніх послуг;

- розроблення та апробація науково обґрунтованих інноваційних технологій післядипломної педагогічної освіти відповідно до європейських і світових стандартів, визначення психолого-педагогічних засад дистанційного навчання та інших форм відкритої освіти;

- здійснення моніторингу потреб і проблем освітньої галузі та проведення відповідних наукових досліджень, упровадження результатів у практику післядипломної педагогічної освіти;

- експериментальне впровадження системи поєднання навчального процесу з професійно зорієнтованою діяльністю;

- реалізацію навчальних програм ППО на основі нових знань і досвіду, отриманих унаслідок проведення власних наукових досліджень;

– розроблення концептуально нових версій навчальних планів, орієнтованих на особистісні потреби споживача освітніх послуг;

– створення нового покоління програм навчальних дисциплін, зокрема, з метою трансформації профільованих та інших професійних дисциплін у фундаментальні курси науково-теоретичного спрямування тощо.

Нині в Університеті функціонують наукові школи з розроблення проблем становлення, функціонування і розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні; стратегії розвитку освіти в контексті формування громадянського суспільства в Україні; порівняльних досліджень у сфері неперервної педагогічної освіти в Україні та зарубіжжі; удосконалення управління загальноосвітніми навчальними закладами; дистанційного підвищення кваліфікації управлінських і педагогічних кадрів.

Серед досягнень науковців Університету – розробки проекту Закону України "Про післядипломну освіту", низки положень про післядипломну освіту; Державного стандарту загальної середньої освіти, навчальних програм для середньої школи тощо.

На часі створення науково-дослідних лабораторій в обласних інститутах ППО на базі наукових шкіл Університету менеджменту освіти НАПН України.

Інноваційна наукова діяльність – це механізм впливу післядипломної педагогічної освіти не тільки на розвиток освіти і науки в країні, а й на її соціально-економічну сферу. Саме тому ми впевнені, що розвиток наукової діяльності в ділянці ППО визначає її сучасну та майбутню моделі створення абсолютно нового типу навчальних закладів ППО – **навчально-науково-інноваційних** вищих навчальних закладів як інноваційних центрів освіти дорослих.

У свою чергу, реалізація даної моделі в системі післядипломної педагогічної освіти можлива за умови вирішення **основної системної науково-організаційної проблеми** – подолання невідповідності наявного наукового забезпечення ППО сучасним вимогам університетського освітнього процесу та потребам розвитку системи післядипломної освіти шляхом удосконалення структурно-функціональної організації наукової та науково-методичної роботи, підвищення професійного рівня науково-педагогічного персоналу, поглиблення та координації наукових досліджень і розробок.

При цьому велику роль ми відводимо аспірантурі й докторантурі університету, де на даний час підготовкою вчених для ППО охоплено понад 200 здобувачів уче-

них ступенів кандидата і доктора наук. При цьому здобувачі інститутів післядипломної освіти становлять близько 80%.

Означені вище завдання увійшли до Стратегії розвитку наукової діяльності Університету менеджменту освіти НАПН України на 2012-2021 рр., яка передбачає:

– визначення пріоритетних наукових напрямів відповідності потреб післядипломної педагогічної освіти України та практики кращих закордонних освітніх систем;

– формування збалансованої інфраструктури фундаментальних і прикладних наукових досліджень і розробок, включаючи систему їх ресурсного забезпечення;

– формування системи координації та прогнозування розвитку наукової діяльності інститутів Національної академії педагогічних наук України, зокрема Університету менеджменту освіти, та ППО України на довгострокову перспективу;

– підготовка висококваліфікованих, конкурентноздатних науково-педагогічних кадрів для галузі ППО;

– проведення фундаментальних і прикладних досліджень, що забезпечать ефективний розвиток післядипломної педагогічної освіти відповідно до потреб суспільства і сучасних викликів;

– створення університетської та загальнодержавної систем інформаційного забезпечення науково-дослідних розробок у сфері ППО (створення відповідних баз даних, включаючи інформацію про результати впровадження);

– активне позиціонування сектора наукових досліджень і розробок у науковому та освітньому просторах Європи та світу.

Нині, в умовах модернізації національної системи освіти, проблеми ППО стають надзвичайно актуальними, оскільки післядипломна освіта є одним з пріоритетних напрямів розвитку освіти в державі, безпосередньо пов'язана з процесами розвитку і соціальної стабільності в суспільстві.

Саме тому за ініціативою Університету в 2009 році створено науково-методичний комплекс "Консорціум закладів післядипломної освіти", який об'єднав регіональні інститути ППО, педагогічну громадськість і вчених України. Консорціум забезпечив координацію діяльності закладів з реалізації законодавства про освіту; ефективне використання науково-педагогічних кадрів, соціальної інфраструктури; створення сучасного змісту підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів; спільне здійснення науково-дослідної роботи, апробації і використання результатів наукових досліджень тощо.

Сьогодні Консорціум є дійсно рушійною силою всіх інноваційних процесів у

системі ППО, гарантом спільної ефективної діяльності щодо розв'язання нагальних питань її розвитку.

Перш за все, це стосується розроблення державних стандартів ППО для різних категорій управлінських і педагогічних кадрів з урахуванням таких **функцій** як:

- збереження єдиного освітнього простору в державі;
- посилення стабілізаційної і регламентувальної ролі педагога у системі неперервної освіти;
- забезпечення еквівалентності здобуття ППО у різних формах;
- визначення рівнів ППО як базису наступності в освіті впродовж життя;
- розвантаження слухачів від другої рядної інформації;
- створення передумов для диференціації ППО, впровадження моніторингу різних форм і рівнів ППО на основі розроблення критеріїв оцінки якості;
- розмежування рівнів підготовки спеціалістів у системі ППО.

Прийняття державних стандартів стимулюватиме розвиток моніторингу освіти, методичних інновацій, конкурентність закладів ППО.

Спільнота закладів ППО в складі консорціуму вже провела значну роботу. Усі зміни здійснюються за умови рішучої відмови від репродуктивної педагогіки та активного засвоєння сучасних способів діяльній педагогіки шляхом надання змоги слухачам самостійно обирати шляхи і способи підвищення кваліфікації за рахунок розширення спектру освітніх послуг, які складаються з навчальних програм і модулів для різноманітних цільових груп зі щорічним *оновленням їх змісту до 50%*, урізноманітнення пропонованих до реалізації програм і модулів, що сприяє проектуванню індивідуальних освітніх маршрутів; *створення умов для здійснення підвищення кваліфікації за мережевою взаємодією* з використанням досвіду і потенціалу інноваційних шкіл та кращих педагогів; посилення *практичної спрямованості навчання слухачів (до 70%)*; активного розвитку *мережі стажувальних інноваційних майданчиків*, включення їх у програми підвищення кваліфікації як обов'язкової складової курсової підготовки.

Усі вимоги базуються на необхідності надання у процесі курсової підготовки оптимальних можливостей для отримання якісної освіти, включаючи максимальне задоволення особистісних освітніх потреб.

Остання вимога передбачає особистісну орієнтацію, диференціацію та індивідуалізацію курсової підготовки на основі варіативності освітніх програм; надання змоги слухачам самостійно вибирати частину освітніх програм або відмовлятися від їх

засвоєння, обирати програми різного рівня складності, змінювати цей рівень і таке інше.

Зазначене об'єднання дозволяє по-новому розглянути зміст і форми навчального процесу й уже найближчим часом зробити вагомі кроки у реалізації спільної діяльності закладів ППО та УМО НАПН України за такими напрямками як:

- формування міжвузівських основних і додаткових освітніх програм ППО;
- організація інноваційної школи педагогічної майстерності, підвищення кваліфікації та професійної перепідготовки професорсько-викладацького складу, включаючи стажування у ВНЗ ППО – членах консорціуму;
- розроблення міжвузівської програми практичної підготовки слухачів курсів, включаючи проектне навчання;
- створення єдиної бази оцінних засобів (комп'ютерних тестів) для проміжної та підсумкової оцінки знань слухачів;
- забезпечення доступу до єдиної електронної бібліотеки.

У свою чергу, **вперше розроблена в українській практиці в системі ППО нова інституційна модель і її нормативне забезпечення потребують апробації з наступним доопрацюванням.**

Діяльність даного об'єднання на часі ще й тому, що нові завдання ППО у ХХІ столітті вимагають широкомасштабного застосування **інноваційних педагогічних технологій**, які базуються на фундаментальних епістемологічних та герменевтичних аспектах педагогіки, пов'язаних із професійним мистецтвом і високою комунікативною культурою усіх учасників освітнього процесу.

У цьому контексті однією з інноваційних технологій у ППО є очно-дистанційна форма навчання, яка успішно реалізується в Університеті і на всьому постдипломному просторі. Її характерними ознаками є те, що вона наближає вітчизняну систему ППО до світових стандартів, сприяє самореалізації кожного, хто навчається, має модульну структуру, поєднує навчання на очному і дистанційному етапах.

Модель очно-дистанційної форми навчання включає три етапи: I етап – організаційно-настановна сесія, очно, один тиждень (54 год.); II етап – керована самостійна робота слухачів, дистанційно, 5,5 місяців (108 год.) з розрахунку 6-8 годин на тиждень; III етап – залікова сесія, очно, один тиждень (54 год.).

Аналіз результатів шестирічного (2005-2010 рр.) підвищення кваліфікації слухачів за очно-дистанційною формою навчання та запровадження розробленої моделі організації навчального процесу засвідчив:

Типи диференційованих моделей підвищення кваліфікації

№ з\п	Обсяг, кредит\год	Загальна тривалість місяців	Етапи сесії			Примірні категорії слухачів
			I етап Очний (організаційно-настановна сесія)	II етап Дистанційний (керована СРС)	III етап Очний (залікова сесія)	
1	2\72	1,5 – 2,0	3 дні 0,7 кр. \ 24 год	1,5 місяців 1 кр. \ 36 год	2 дні 0,3 кр. \ 12 год	Ректори, проректори
2	3\108	2,5 – 3,0	4 дні 1 кр. \ 36 год	2 місяці 1,5 кр. \ 54 год	3 дні 0,5 кр. \ 18 год	Директори, декани, зав. кафедрами
3	4\144	3,5 – 4,0	7 днів 1,5 кр. \ 54 год	3 місяці 2,0 кр. \ 72 год	3 дні 0,5 кр. \ 18 год	Директори шкіл, профтехучилищ
4	5\180	4,5 – 5,0	9 днів 2 кр. \ 72 год	4 місяці 2,5 кр. \ 90 год	3 дні 0,5 кр. \ 18 год	Викладачі, вчителі
5	6\216	5,5 – 6,0	12 днів 2,5 кр. \ 90 год	5 місяців 3,0 кр. \ 108 год	3 дні 0,5 кр. \ 18 год	Новопризначені, резерв, спеціальні категорії

– очно-дистанційна форма навчання найбільш доцільна в СПК (системі підвищення кваліфікації) керівних і педагогічних кадрів освіти, позитивно впливає на всі компоненти навчального процесу, підвищує якість навчання, імідж і привабливість системи ППО. Цей результат підтверджено великою кількістю учасників – понад 15 тис. слухачів за 5 років.

Для модернізації освітнього процесу очно-дистанційної форми навчання розроблено 5 типів інноваційних диференційованих моделей, в яких параметри навчального процесу залежать від категорії слухачів і обсягу навчального навантаження (табл. 1). Відповідно до рішення Вченої ради Університету дані моделі уже запроваджуються із січня 2011 р.

Ознакою нового в системі ППО є також і запровадження компетентнісного і кредитного підходів, створення кредитно-модульного навчання (КМН) на базі очно-дистанційної форми підвищення кваліфікації. Система КМН передбачає чітке визначення складових професійної компетентності управлінських і педагогічних кадрів, діагностування і моніторинг їхнього розвитку; ґрунтується на модульній технології навчання і залікових кредитах, спрямована на кінцевий результат – вироблення компетенції у слухача курсів – управлінського і педагогічного працівника.

Таким чином, у своїй діяльності, в умовах постійних соціально-економічних змін, колектив Університету неухильно рухається в напрямі розвитку системи ППО, враховуючи досягнення новітніх організаційних форм і технологій, вироблених світовою науково-освітньою спільнотою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про професійний розвиток працівників" від 12.01.2012 р. № 4312-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4312-17/>
2. Лазарев Г. И. Консорциум вузов сервиса как форма сетевого партнерства / Г. И. Лазарев // Высшее образование в России. – 2010. – №10. – С. 10–18.
3. Олійник В. В. Проміжні результати наукового дослідження проблеми "Розвиток післядипломної педагогічної освіти на засадах дистанційного навчання та кредитно-модульної організації навчального процесу" / В. В. Олійник // Вісник післядипломної освіти : зб. наук. праць / Ун-т менедж. освіти НАПН України / ред. кол. : О. Л. Ануфрієва та ін.; голов. ред. В. В. Олійник. – Вип. 2 (15). – К., 2011. – С. 122–132.
4. Олійник В. В. Сучасні трансформації післядипломної педагогічної освіти в Україні / В. В. Олійник // Управління освітою. Часопис для керівників освітньої галузі. – 2011. – № 17 (269). – С. 4–8.

Цитувати: Олійник В. В. Сьогодення та перспективи розвитку післядипломної педагогічної освіти / В. В. Олійник // Постметодика. – 2012. – № 4 (107). – С. 2–6.

© В. В. Олійник, 2012. Стаття надійшла в редакцію 8.10.2012 ■